

ARAŞTIRMA MAKALE

Yaşlı bakımı bölümü öğrencilerinin bireysel değerlerine göre yaşlıya yönelik tutumları

Berna KÖKTÜRK DALCALI*¹ & Arzu ÖZYÜREK**

*Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu/ Yaşlı Bakım Programı, Karabük / Türkiye

**Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi/ Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük / Türkiye

ORCID No: 0000-0002-2123-3386 / ORCID No: 0000-0002-3083-7202

Geliş Tarihi: 19 Mart 2018, Kabul Tarihi: 22 Mart 2019, Yayın Tarihi: 21 Haziran 2019

ÖZET

Biyolojik bir süreç olarak yaşlanma, her canlının yaşayabileceği bir durumdur. Yaşlılıkta vücut işlevlerindeki kayıplar nedeniyle, çeşitli güçlükler yaşanması kaçınılmazdır. Toplumdaki özellikle genç bireylerin yaşlılara yönelik tutumları, onların yaşamını kolaylaştırmada önemli bir yere sahiptir. Bireysel tutumlar birçok faktörlerden etkilenmektedir. Bunlardan en önemlisi sahip olunan değerlerdir. Bu nedenle bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin bireysel değerlerine göre yaşlılara yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 2015-2016 tarihleri arasında Yaşlı Bakımı bölümünde öğrenim gören ve çalışmaya katılmaya gönüllü 107 (Evrenin %81,06'sı) ön lisans öğrencisi oluşturmuştur. Veriler Tanıtıcı Özellikler Formu, Değerler Hiyerarşisi Ölçeği ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, yüzde ve frekans dağılımları ile Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda; öğrencilerin temel değer tercihi olarak dini değerleri benimsediği, sosyal değerlere sahip öğrencilerin yaşlıya yönelik en olumlu tutumları sergiledikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel değerler, yaşlı ayrımcılığı, yaşlılara yönelik tutumlar

The attitudes of the elderly care students towards the elderly according to their personal values

ABSTRACT

Aging as a biological process is a condition that every living thing can live. It is inevitable to live difficulties due to the losses of body functions in aging. The attitudes of especially young people towards elderly has an important place on facilitating their lives. One of the many factors that affect the individual attitudes is the values owned. For this reason, in this study, it is aimed to investigate the attitudes of university students towards the elders according to their individual values. The study group is composed of 107 associate's degree students (81,06% of the universe) who studied in the Elderly Care department between 2015-2016 and were volunteer to participate in the study. The data was collected with the Values Hierarchy Scale and the Aging Discrimination Attitude Scale. In the analysis of the data, standard deviation, percent and frequency distributions, and Kruskal Wallis test are benefitted. At the end of the study; it was determined that students adopt religious values as basic value preference and the students who have social values showed the most positive attitudes towards elderly.

Keywords: Individual values, elderly discrimination, attitudes towards elderly

1.GİRİŞ

Günümüz teknolojik gelişmeleri sağlık alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri de etkilemiş, erken tanı yanında tedavi yöntemlerini de etkilemiştir. Buna ilaveten bireylerin yaşam tarzlarının değişmesi, beslenme ve hijyene önem vererek daha sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemeleri gibi nedenlerle, tüm dünyada yaşlı ölümleri azalmakta ve yaşlı nüfus oranı giderek artmaktadır. Öyle ki yaklaşık 2050 yılında, yaşlı sayısının çocuk sayısına ulaşması beklenmektedir (Güven, Muz & Ertürk, 2012). Yaşlı nüfusun özellikle gelişmekte olan ülkelere sağlık ve sosyal gereksinimler açısından önemli bir sorun olacağı öngörülmektedir.

Türkiye'de yaşlı nüfus oranı yüksek olmasa da yaşlanma hızında artış olduğu görülmektedir. Genç nüfusun fazla olması diğer ülkelere oranla yaşlanma hızının daha fazla olmasıyla sonuçlanacaktır (Gürsoy Çuhadar & Lordoğlu, 2016).

Doğum ve ölüm gibi biyolojik bir süreç olan yaşlılık ve yaşlanma hemen her canlıda görülen bir durumdur. Yaşlanma sürecinde canlının sosyal, psikolojik ve fiziksel işlevlerinde belirli oranda veya tamamıyla kayıplar görülmektedir (Ünalın, Soyuer & Elmalı, 2012). Yaşlanma biyolojik, kronolojik, psikolojik ve sosyal açıdan yaşlanma olarak ele alınabilmektedir (Gürsoy Çuhadar & Lordoğlu,

¹ Sorumlu Yazar e-mail: bernadalcali@gmail.com

2016). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığı belirli kategorilere ayırmıştır. Buna göre; 45–59 yaş orta yaş olarak ele alınırken 60–74 yaş yaşlılık, 75–89 yaş ileri yaşlılık, 90 yaş ve daha üzeri yaş grubu ise ihtiyarlık olarak ele alınmıştır (Yaşlanma Ulusal Eylem Planı 2007). Yaşlı insanların yaşam kalitesini artırmak için tıbbi, sosyal, politik gelişmeleri gerçekleştirmek, araştırmalar yapmak için stratejik girişimleri gereksinim duyulmaktadır (Inouye, Studenski, Tinetti & Kuchel, 2007).

Bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte değişime uğrayan aile yapısında yaşlının yerini kaybetmesi ve kitle iletişim araçları ile yaşlılığının kötü, istenmeyen, hoş olmayan bir durum olarak gösterilmesi yaşlıya karşı tutumları etkilemektedir (Güven, Muz & Ertürk, 2012; Akdemir, Çınar & Görgülü, 2007). Yaşlılar, toplumda iş hayatından uzaklaşıp üretkenliği sona eren ve sağlık sorunları fazla olan bağımlı bireyler olarak görülebilmektedirler (Altay & Aydın, 2014; Gething, Fethney, Mckee, Persson ve ark., 2004). Pek çok alanda yaşlıların hasta, cinsiyetsiz, çirkin, her yönden yetersiz olması gibi önyargılar da mevcuttur. Yaşlı bireylere yaş nedeniyle farklı tavır ve davranışlar gösterilmesi “*yaşlı ayrımcılığı*” şeklinde tanımlanmaktadır (Özdemir & Bilgili, 2014). Bu terim, ilk kez 1969’da Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanlığını yapan Robert Butler tarafından kullanmıştır (Phelan, 2008).

Yaşlı ve yaşlılığa karşı inançlar ve tutumlar kişilerin değer ve inanç sistemlerinden etkilenmektedir (Diñer, Usta & Bulduk 2016). Yaşlılığa yönelik tutumlar toplumdan topluma değişebilir de genellikle olumsuz tutum sergileme eğiliminin fazla olduğu söylenebilir. Bireylerin geçmiş yaşantıları ve kültürel değerleri, inançları, öğrenim durumu gibi etkenler yaşlılara yönelik tutumlar üzerinde etkili olabilmektedir (Akdemir, Çınar & Görgülü, 2007). Yaşlının birikimi, eğitimi ve deneyimi günümüz toplumlarında dikkate alınmamakta, yaşlılar tüketici ve ekonomiye yük olarak tartışılmaktadır. Bu görüşler farkında olmadan öğrenilen, içselleştirilen ve sorgulanmayan değer yargıları ile ilgilidir (Buz, 2015). Değerler toplumdaki bireylerin bir arada kalmalarını ve olumlu sosyal ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlayan olgular olup düşünce ve davranışları etkilemektedirler (Demircioğlu & Tokdemir, 2008). Değerler kuramsal motifli değerler, ekonomik, estetik, ahlaki, dini, siyasi ve sosyal değerler şeklinde ele alınmaktadır (Güngör, 2010). Bireyin yaşamının anlamını oluşturan ve çevresindeki olayları anlamlandırmasında belirleyici olan değerler, bireye aileden topluma dahil olduğu ortamda neyi nasıl yapacağı konusunda rehberlik etmektedir. Genel olarak toplumdaki bireylere nelerin önemli olduğunu ve nelerin iyi, kötü, çirkin veya kabul edilebilir olduğunu öğretirler (Canatan, 2008; Söylemez, Kırkkılıç & Sevim, 2016).

Değerlerin öğrenilmesi, sosyal etkileşim yolu ile gerçekleşir. Genel olarak bireyler, yakın ve geniş çevresinde kabul gören davranışları taklit ederek ve onlardan etkilenerek dolayısı ile kültürel çevresinin bilincine vararak değer sistemini oluşturur. Hayatta gerçekleştirilen pek çok hareketin, iyi veya kötü davranışın temeli ailede edinilmektedir. Değerler, aile ortamında öğrenilmeye başlandığı gibi toplum içinde yaşanan deneyimler de değer kazanımında etkili olmaktadır. Eskiden toplumun da desteklediği pek çok değer çocuklara yaşantı yoluyla aktarmak daha kolay iken bugün değerlerin öğretiminde bilinçli bir çabaya gereksinim duyulmaktadır. Değerler, farklı yaklaşımlarla resmi eğitim programları aracılığıyla öğretilir (Aktepe, 2014; Aydın & Akyol Gürlü, 2012; Dilbaz, 2012;

Tunca, 2015). Bu açıdan ele alındığında, yaşlı nüfusa karşı davranış ve tutumların temelinde de değerlerin yer aldığı düşünülmektedir. Bunun yanında, özellikle değişen toplumsal yapı ile birlikte yaşlıların aile içinde ki konumlarının kaybetmeleri, yaşlılığın istenmeyen bir süreç olarak gösterilmesi yaşlılara karşı olumsuz tutum geliştirme nedenleri arasında yer alabilir (Güven, Muz ve Ertürk, 2012; Özdemir & Bilgili, 2014; Babadağ, 2010).

Yaşlılara yönelik ayrımcılığı en çok gençler yapmaktadır. Bununla birlikte, üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda öğrencilerin yaşlılara yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları bulunurken (Slevin O’Da, 1991; Kite, Stockdale, Whitley ve Johnson, 2005) bazı çalışmalarda ise olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Wilkinson, Gower & Sainsbury, 2002). Çalışmalar yaşlılara yönelik olumsuz tutumların nedeni olarak yaşlıların sıkıcı, depresif, inatçılık gibi özellikleri olan bireyler olarak algılanmalarından kaynaklandığını göstermektedir (Aud, Bostick, Marek ve McDaniel, 2006; Happell & Broker, 2001). Fakat bu görüş ve tutumların oluşmasında değerler ya da kültürel özelliklerin etkisi kadar medyanın da etkisi olabilir. Gençliğin fiziksel çekiciliği, gençlerin ölüm korkusu, yaşlıların sağlığının bozukluğu gibi görüşler yaşlılığa yönelik olumsuz imaj gelişmesine neden olabilmektedir (Adıbelli, Türkoğlu ve Kılıç, 2013). Yaşlılara yönelik tutumların eğitimle geliştiği söylene de yaşlı bireylerle erken maruz kalma ve farklı eğitim stratejilerinin kullanılması tutumların geliştirilmesinde etkili olacaktır (Koh, Merchant, Lim & Amin, 2012). Eczacılık bölümü öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, öğrencilerin yaşlı rolünü üstlenerek canlandırılmaları yaptığı bir etkinlik sonrasında yaşlılara yönelik tutumlarının daha iyi olduğu ve yaşlıların karşılaştığı zorlukları anlayarak onlara yardım isteklerinin arttığı belirlenmiştir (Chen, Plake, Yehle & Kiersma, 2011). Tıp Fakültesi öğrencilerinin yaşlı hastalara yönelik bilgi ve algılarının değerlendirildiği bir çalışmada, konuyla ilgili eğitim modülünü alan öğrencilerin bilgi düzeyinde iyileşmeler görülmüştür (Jahan, Naeem, Siddiqui & Khan, 2015). Özellikle yaşlının bakımını üstlenecek sağlık çalışanlarının yaşlıya yönelik olumlu tutumlarını etkileyecek faktörlerin belirlenip eğitim programlarına dahil edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Öğrencilerin klinik gözlem, eğitim ve araştırma yapabilecekleri uygulama fırsatı sunulmasının onların mesleki tutumları ve değerleri üzerinde olumlu bir etki yapacağı belirlenmiştir (Reciherter & McCombe Waller, 2014). Yapılan farklı çalışmalarda, farklı yaş grubundan öğrencilere uygulanan değerlerle ilgili etkinliklerin değer kazanımında olumlu etkilere sahip olduğu belirlenmiştir (Ünal, Er & Gürel, 2016). Bu nedenle, eğitim etkinliklerinde yaşlı bireylerle daha fazla temasta bulunulmasının empati geliştirerek olumlu düşünce, tutum ve değerlerin oluşmasında etkili olabilir.

Yaşlıların yaşamını kolaylaştırmada toplumun yaklaşımı ve genç bireylerin onlara yönelik tutumları önemli bir yere sahiptir. Bireysel tutumlar, kişisel veya çevresel birçok faktörden etkilenmektedir. Tutumları etkileyen faktörlerden biri de sahip olunan değerlerdir. Özellikle yaşlı bireylerle çalışmaya aday olan gençlerin yaşlı bireylere yönelik tutum ve davranışlarıyla yaşlılığa bakış açıları meslek elemanı olarak çalışacakları bireylerle ilişkilerini etkileyecek oldukça önemli bir konudur. Bu nedenle bu çalışmada, yaşlı bakımı konusunda öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sahip olduğu bireysel değerlere göre yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, yaşlıya yönelik tutumlara neden olan değer

türleri belirlenerek yaşlı bakımı eğitim müfredatının belirlenmesine rehberlik edeceği öngörülmüştür.

2.YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Tanımlayıcı tipteki bu araştırmanın amacı, meslek yüksekokulu yaşlı bölümü öğrencilerinin sahip oldukları bireysel değerlerine göre yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini 2015-2016 öğrenim döneminde Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu yaşlı bakım bölümünde öğrenim gören, çalışmaya katılmaya gönüllü 107 (Evrenin %81.06) öğrenci oluşturdu.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı ve aile yapısı gibi bilgilerin yer aldığı, araştırmacılar tarafından oluşturulan dokuz soruluk bir Tanıtıcı Özellikler Formu, "Değerler Hiyerarşisi Ölçeği" ve "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Değerler Hiyerarşisi Ölçeği: Güngör (1998) tarafından geliştirilen ölçek, bireylerin değer tercihlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçekte estetik, ahlaki, teorik, iktisadi, dini, siyasi ve sosyal değer olmak üzere yedi değer ve değerler için 14 adet değer ifadesi bulunmaktadır. Estetik değerler güzellikler dolu, ölçülü ve ahenkli şeylerin yer aldığı dünyayı; ahlaki değerler vicdanın huzurlu olmasını ve yalanın yer almadığı bir dünyayı ifade; teorik değerler gerçeğin ne olduğunun bilinmesi ve cehaletin olmadığı bir dünyayı ifade etmektedir. İktisadi değerler ekonomik yönden bağımsız ve rahat bir hayatı, dini değerler günahlardan arınık öbür dünyayı kazanmayı, siyasi değerler bireyler arası eşitliği sağlandığı ve hürriyet mücadelesini ve

sosyal değerler insanlara yardım edilen gerçek dostlukları ifade etmektedir. Katılımcılardan bu ifadeleri 1-14 arasında numaralandırarak sıralamaları istenmektedir (Güngör, 2010). Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,84 olarak belirlenmiştir.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Vefikuluçay (2008) tarafından geliştirilen ölçek 23 madde ve Yaşlı Yaşamını Sınırlama (9 madde), Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık (8 madde) ve Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık (6 madde) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. "Kesinlikle Katılmıyorum-1 puan"- "Tamamen Katılıyorum-5 puan" şeklinde beşli likert tipindedir. Olumsuz ifadeler tersine puanlanmakta, ölçekten en az 23 puan, en fazla 115 puan alınmaktadır. Puanların fazla olması ayrımcılığa ilişkin olumlu tutumun arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın uygulanabilmesi için Karabük Üniversitesi Etik Kurulu'nun 03.08.2015 tarih ve 2015/08 sayılı kararı ile Etik Kurul İzni ve çalışmanın yürütüldüğü Meslek Yüksekokulundan yazılı izin alınmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere, ders dışı uygun oldukları bir zamanda ölçekler dağıtılarak doldurmaları istenmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, yüzde ve frekans dağılımları ile Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %77.6'sının kadın, %60.7'sinin 19-20 yaş aralığında olduğu belirlendi. Öğrencilerin anne-baba yaş aralığına bakıldığında %43'ünün annesi 41-45 yaş aralığında, %36'4'ünün babası 41-45 yaş aralığında ve %73,8'inin çekirdek aileye sahip olduğu görüldü (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri

Sosyodemografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	83	77.6
	Erkek	24	22.4
Yaş	18 ve altı	8	7.5
	19-20	65	60.7
	21-23	33	30.8
	24 ve üstü	1	0.9
	35 ve altı	1	0,9
Anne Yaş	36-40	24	22.4
	41-45	46	43.0
	46-50	20	18.7
	51 ve üzeri	16	15
Baba Yaş	36-40	6	5.6
	41-45	39	36.4
	46-50	37	34.6
	51 ve üstü	25	23.4
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	79	73.8
	Parçalanmış Aile	4	3.7
	Geniş Aile	17	15.9
	Diğer	7	6.5

Tablo 2. Öğrencilerin kişisel değer tercihlerinin dağılımı

Değer Türü	Tercih	1.tercih	2.tercih	3.tercih	4.tercih	5.tercih	6.tercih	7.tercih
Estetik	n	9	13	4	16	9	23	14
	%	8.4	12.1	3.7	15.0	8.4	21.5	13.1
Ahlaki	n	25	27	27	24	24	18	9
	%	23.4	25.2	25.2	22.4	22.4	16.8	8.4
Teorik	n	9	13	13	11	16	5	22
	%	8.4	12.1	12.1	10.3	15.0	4.7	20.6
İktisadi	n	8	8	13	10	8	11	13
	%	7.5	7.5	12.1	9.3	7.5	10.3	12.1
Dini	n	38	25	24	17	14	11	5
	%	35.5	24.3	22.4	15.9	13.1	10.3	4.7
Siyasi	n	15	16	17	12	14	17	17
	%	14.0	15.0	15.9	11.2	13.1	15.9	15.9
Sosyal	n	3	5	9	17	2	22	27
	%	2.8	4.7	8.4	15.9	17.1	20	25.2

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin, 1. değer tercihi olarak (%35,5) dini değerleri, 2. ve 3. değer tercihi olarak (%25,2) ahlaki değerleri, 4. ve 5. değer tercihi olarak (%22,4) ahlaki değerleri, 6. değer tercihi olarak

(%21,5) estetik değerleri ve 7. değer tercihi olarak (%25,2) sosyal değerleri seçtikleri görüldü (Tablo 2). Öğrencilerin öncelikli değer tercihleri dini değerlerdir.

Tablo 3. Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği puan ortalamalarının dağılımı (n=107)

Alt Boyutlar	Min-Max	Ort±SS
Yaşlının yaşamını sınırlama	15-45	37,08±5,88
Olumlu ayırım	11-40	31,74±5,64
Olumsuz ayırım	8-28	18,22±4,13
Toplam	51-110	87,05±11,66

Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutum puan ortalamasına bakıldığında; yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutunun puan ortalaması 37±5,88, yaşlıya yönelik olumlu ayırım alt boyutunun puan ortalaması 31,74±5,64, yaşlıya yönelik olumsuz ayırım alt boyutunun puan ortalaması 18,22±4,13 ve genel yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği toplam puan ortalaması 87,05±11,66 olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Öğrenciler yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutunu daha fazla kullanmaktadırlar. En yüksek puanın Yaşlının Yaşamını Sınırlama alt boyutundan alınması öğrencilerin yaşlıları sosyal ortamlardan soyutlamaları, çalışma hayatının bitip emeklilik döneminin başlaması ile birlikte yaşlıları daha çok ev ortamı içinde düşünmelerinin bir sonucu olarak görülebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin kişisel değer tercihlerine göre yaşlı ayrımcılığı tutum puan ortalamalarının dağılımı

Temel Değer Tercihi	Yaşlının yaşamını sınırlama	Olumlu ayırım	Olumsuz ayırım	Toplam	
Alt boyutlar					
Estetik n=9	Min-Max	15-44	16-39	12-22	51-100
	Ort±SS	36,55±8,47	31,66± 6,68	18,66± 2,87	86,88±14,68
Ahlaki n=25	Min-Max	18-44	11-37	12-24	51-98
	Ort±SS	35,40±6,12	29,56± 7,17	17,88± 3,20	82,84±12,28
Teorik n=9	Min-Max	23-41	27-36	10-21	66-97
	Ort±SS	34,55±6,04	31,33± 2,95	16,33± 4,27	82,22±9,78
İktisadi n=8	Min-Max	25-45	24-38	11-27	60-104
	Ort±SS	36,25±6,47	33,00±4,65	18,12±4,99	87,37±13,30
Dini n= 38	Min-Max	28-45	14-40	10-28	69-110
	Ort±SS	38,89±4,04	32,94±4,04	18,92±4,55	90,76±9,36
Siyasi n= 15	Min-Max	24-44	20-38	8-23	60-104
	Ort±SS	36,93±6,89	31,73±4,73	17,40±4,56	86,06±12,05
Sosyal n= 3	Min-Max	35-44	26-37	17-25	78-105
	Ort±SS	40,33±4,72	33,00±6,08	21,00±4,00	94,33±14,36
Kruskal Wallis		9,01	7,54	4,16	10,23
p		0,173	0,274	0,655	0,115

Öğrencilerin kişisel değer tercihlerine göre yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması Tablo 4'de verilmiştir. Estetik değerleri temel değer tercihi olarak benimseyen öğrencilerin, yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan 31,66± 6,68, olumsuz ayırım alt boyutundan 18,66± 2,87 ve ölçeğin toplamından 86,88±14,68 puan aldığı belirlendi. Ahlaki değerleri temel değer tercihi olarak benimseyen öğrencilerin, yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan 35,40±6,12, olumlu ayırım alt boyutundan 29,56±7,17, olumsuz ayırım alt boyutundan 17,88±3,20 ve ölçeğin toplamından 82,84±12,28 puan aldıkları tespit edildi. Teorik değerleri temel değer tercihi olarak benimseyen öğrencilerin, yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan 34,55±6,04, olumlu ayırım alt boyutundan 31,33± 2,95, olumsuz ayırım alt boyutundan 16,33±4,27 ve ölçeğin toplamından 82,22±9,78 puan aldığı saptandı. Sosyal değerleri temel değer türü olarak belirleyen öğrencilerin ise yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan 40,33±4,72, olumlu ayırım alt boyutundan 33,00±6,08, olumsuz ayırım alt boyutundan 21,00±4,00 ve yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği toplamından 94,33±14,36 puan aldıkları belirlendi. Öğrencilerin en düşük puanı ahlaki ve teorik alt boyutundan, en yüksek puanı ise sosyal değerler alt boyutundan aldığı görüldü

4.TARTIŞMA

Yaşlı bakım bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin bireysel değerlerine göre yaşlılara yönelik tutumlarının incelendiği bu çalışmada öğrenciler tarafından en çok benimsenin değerini, dini (%35.5) değer olduğu belirlenmiştir.

Literatürde, öğrenilmiş inançlar olarak tanımlanan değerlerin, bireyin düşünce ve tutumlarına yön veren ölçütler olarak toplumun bütünleşmesinde önemli bir öge olduğu belirtilmektedir. Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göre algılanır ve değerleri ile karşılaştırılır (Uzun & Şafak Uzun, 2017). Yaşlı ve yaşlılığa karşı inançlar ve tutumlar kişilerin değer ve inanç sistemlerinden etkilenmektedir (Dinçer, Usta & Bulduk 2016). Din de birleştirici bir güç olarak algıladığından birlik motifi güdüsü en önemli ilgi alanı olan kişilerin bu değeri seçtikleri ileri sürülmektedir (Bulut & İşman 2004; Babadağ 2010). Çalışma sonuçlarımız literatür bilgileri ile benzerlik göstermektedir.

Literatür incelendiğinde bireysel değerler ve yaşlı tutumuna ilişkin birebir bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna rağmen farklı örneklem grubunda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Dalcalı ve Şendir'in (2016) hemşirelerle yaptıkları çalışmada, ilk sırada ahlaki ve siyasi değerlerin, benimsendiği belirtilmektedir. Bulut ve İşman'ın (2004), yaptığı çalışmada ilk sırada teorik değerlerin yer aldığını bildirilmektedir. Öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada ise ilk sırada siyasi değerlerin yer aldığını bildirilmiştir. (Sarı 2005). Kaya ve arkadaşlarının (2012) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada en çok benimsenen değer ise sosyal değerler olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada, genel olarak öğrencilerin yaşlı bireylere yönelik olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Öğrencilerin en yüksek puanı yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan aldıkları, bunu sırasıyla olumlu

ayırım ve olumsuz ayırım alt boyut puanlarının izlediği görülmüştür. En yüksek puanın yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan alınması öğrencilerin yaşlıları sosyal ortamlardan soyutlamaları, çalışma hayatının bitip emeklilik döneminin başlaması ile birlikte yaşlıları daha çok ev ortamı içinde düşüncülerinin bir sonucu olarak görülebilir.

Bu çalışma sonucunda olduğu gibi geriatri merkezinde yapılan bir çalışmada çalışanların, yaşlılara ilişkin olumlu tutuma sahip olduklarını belirttiktedir (Ünal, Soyuer & Elmalı, 2012). Sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerle yapılan pek çok çalışmada benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Güven, Muz ve Ertürk (2012) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğrencilerin yaşlıya ilişkin olumlu tutumlar sergilediğini bildirmişlerdir. Adıbelli, Türkoğlu ve Kılıç (2013) öğrenci hemşirelerle yaptıkları çalışmada öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşlerinin negatif, yaşlıya karşı tutumlarının ise pozitif olduğunu bildirmişlerdir. Yılmaz ve Özkan (2015) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada benzer şekilde öğrencilerin yaşlıya karşı tutumlarının olumlu olduğunu belirlemişlerdir. Özbek Yazıcı ve arkadaşlarının (2015) benzer şekilde yaşlı bakımı bölümü öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğunu bildirmişlerdir. Ceylan ve Öksüz (2015) sosyal hizmetler bölümünde öğrenim gören öğrencilerle yaptıkları çalışmada da benzer şekilde öğrencilerin yaşlıya ilişkin olumlu tutumlara sahip olduklarını bildirmişlerdir. Farklı olarak ise Köse ve arkadaşlarının (2015) sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerle yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu bildirmişlerdir.

Yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip olma Türk kültürünün, yaşlıya saygı ve benimseme, ona hizmet etmenin önemli addedilmesi gibi öğretilerin doğal bir sonucu olarak görülebilir.

Sosyal değerleri benimseyen öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği nin genelinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürde, sosyal değerleri temel değer türü olarak benimseyen bireylerin sevgi değerini hayatın biçimini belirleyen ve en çok önem verilen olgu olarak gördükleri, temel hedeflerinin gerçek dostluğu yakalamak olduğu, bencil olmadıkları, yardımsever ve kibar oldukları, özgürlüğe değer verdikleri, başkalarının mutluluğuna katkı sağlamaya çalıştıkları belirtilmektedir (Bulut & İşman 2014).

Sosyal değerlere sahip öğrencilerin yaşlıya daha olumlu yaklaştıkları ve bunun sosyal değerlerin yapısında bulunan yardımseverlik, sevgi ve şefkat gibi olgulardan kaynaklanmış olabileceği söylenebilir.

Sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerle yapılan çalışmalarda yaşlılık denildiği zaman şefkat kavramının ön plana çıktığı görülmüştür. Özbek Yazıcı ve arkadaşlarının (2015) yaşlı bakımı öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada öğrencilerin yaşlı denince akıllarına ilk olarak şefkat kavramının geldiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Yetiş ve Gürbüz'ün (2018) Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerle ger-

çekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin yaşlı kavramının ilk çağrıştırdığı ifadenin şefkat olduğunu belirttikleri bildirilmektedir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlı bakımı bölümünde okumakta olan öğrencilerin;

- Temel değer tercihi olarak dini değerleri benimsemiştir
- Öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve yaşlı ayrımcılığı yapmadıkları
- İstatistiksel olarak anlamlı bulunmasa bile sosyal değerleri benimseyen öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların belirgin olarak yüksek olduğu ve yaşlıya yönelik olumlu tutumlar sergilediği görülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Yaşlı Bakımı bölümü öğrencilerinin ders müfredatlarına değerler eğitimi derslerinin eklenmesi,
- Yaşlılık ve yaşlı bireylere karşı olumlu tutum geliştirilmesinde, öğrencilere, ailelere ve toplumun farklı kesimindeki bireylere yönelik değerler eğitimi programlarının geliştirilerek uygulamaya konması,
- Benzer bir çalışmanın, farklı bölüm öğrencileriyle ve farklı değişkenler kullanılarak veya farklı meslek gruplarından bireylerle yapılması önerilebilir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, D., Türkoğlu, N. & Kılıç, D. (2013). Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *DEUHYO ED*, 6(1), 2-8.
- Akdemir, N., Çınar, F. İ. & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 215-221.
- Aktepe, V. (2014). Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (Ed: R.Turan ve K.Ulusoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Altay, B. & Aydın, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(1), 11-18.
- Aud, M. A., Bostick, J. E., Marek, K. D. & McDaniel, R. W. (2006). Introducing baccalaureate student nurses to gerontological nursing. *Journal of Professional Nursing*, 22(2), 73-78.
- Aydın, M. Z. & Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi, Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. Ankara: Nobel.
- Babadağ, K. (2010). *Hemşirelik ve Değerler* (1. Baskı). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Bulut, D. & İşman, Ç. (2004). Muğla ili sağlık yöneticilerinde kişisel değer analizi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 7(3), 25-32.
- Buz, S. (2015). Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268-278.
- Canatan, A. (2008). Yaşlılıkta kadın. *EKEV Akademi Dergisi*, 12(34), 339-356.
- Ceylan, H. & Öksüz, M. (2015). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 459-466.
- Chen, A. M. H., Plake, K. S., Yehle, K. S. & Kiersma, M. E. (2011). Assessment of the impact of the geriatric meditation game on pharmacy students' attitudes toward older adults. *School of Nursing Faculty Publications*, 22, 1-23.
- Dalcalı, B. K. & Şendir, M. (2016). Hemşirelerin kişisel değerleri ile etik duyarlılıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 24(1), 1-9.
- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 59-88.
- Dilbaz, N. (2012). Aileden topluma değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı Bildirileri*. İstanbul: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Diñçer, Y., Usta, E. & Bulduk, S. (2016). Üniversite öğrencileri gözü ile yaşlılık nasıl algılanıyor? *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9, 26-38.
- Gething, L., Fethney, J., Mckee, K., Persson, L. O., Goff, M., Churchward, M., et al. (2004). Validation of the reactions to ageing questionnaire: assessing similarities across several countries. *Journal of Gerontological Nursing*, 30(9), 47-54.
- Gürsoy Çuhadar, S. & Lordoğlu, K. (2016). Demografik dönüşüm sürecinde Türkiye'de yaşlanma ve sorunlar. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54, 63-80.
- Güven, Ş. D., Muz, G. U. & Ertürk, N. E. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 99-105.
- Happell, B. & Broker, J. (2001). Who will look after my grandmother? Attitudes of student nurses toward the care of older adults. *Journal of Gerontological Nursing*, 27(12), 12-17.
- Inouye, S. K., Studenski, S., Tinetti, M. E. & Kuchel, G. A. (2007). Geriatric syndromes: Clinical, research, and policy implications of a core geriatric concept. *JAGS The American Geriatrics Society*, 55, 780-791.
- Jahan, F., Naeem, S. M., Siddiqui, M. A. & Khan, M. M. (2015). Knowledge, attitudes and perception of medical students about elderly patients before and after implementation of a new geriatrics curriculum. *Middle East Journal of Age and Aging*, 12(2), 9-17.
- Kaya, H., Işık, B., Şenyuva, E. & Kaya, N. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin bireysel ve profesyonel değerleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(1), 18-26.
- Kite, M. E., Stockdale, G.D., Whitley, B. E., Johnson, B. T. (2005). Attitudes toward younger and older adults: An updated meta-analytic review. *Journal of Social Issues*, 61(2), 241-266.
- Koh, G. C. H., Merchant, R. A., Lim, W. S. & Amin, Z. (2012). The knowledge-attitude dissociation in

- geriatric education: can it be overcome? *Annals Academy of Medicine*, 41(9), 383-389.
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S. & Açık, C. H. (2015). Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 5, 145-151.
- Moyle, W. (2003). Nursing students perceptions of older people continuing society's myths. *Australas J Adv Nurs*, 20, 15-21.
- Özbek Yazıcı, S., Kalaycı, I., Kaya, E. & Tekin, A. (2015). Yaşlı Bakım Programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(2), 77-87.
- Özdemir, Ö. & Bilgili, N. (2014). Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56, 128-131.
- Phelan, A. (2008). Elder abuse, ageism, human rights and citizenship: implications for nursing discourse. *Nursing Inquiry*, 15, 320-329.
- Reciherter, E. A. & McCombe Waller, S. (2014). Professional practice opportunities: Preparing students to care for an aging population. *Journal of Physical Therapy Education*, 28(2), 60-68.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Slevin, O. D. A. (1991). Ageist attitudes among young adults: implications for a caring profession. *Journal of Advanced Nursing*, 16(10), 1197-1205.
- Söylemez, Y., Kırkkılıç, H. A. & Sevim, O. (2016). Akademisyenlerin bilimsel araştırma tutumlarının akademik etik değerler açısından incelenmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Kitabı*, Cilt 1: 281-302, 16-18 Nisan 2015/Bartın. Ankara: Atatürk KDTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Spier, B. E. (1992). Teaching methodologies to promote positive attitudes toward the elderly. *Nursing and Health Care*, 13(10), 520-524.
- Tunca, N. (2015). İlkokul döneminde değerler eğitiminde öğretim programlarının rolü ve örtük program (Ed: S. Yağan Güder). *Okul Öncesi ve İlkokul Döneminde Değerler Eğitimi*. Ankara: Eğitim Kitap.
- Uzun Z. & Şafak Uzun A. M. (2017). Değerin yeniden inşası: Askerlik mesleğinde değer eğitimine dair kurumsal bir yaklaşım önerisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 63, 503-520.
- Ünal, F., Er, H. & Gürel, D. (2016). Hoşgörü değerine yönelik etkinliğin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi. *Eğitimde Gelecek Arayışları Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Kitabı*, Cilt 1: 417-440, 16-18 Nisan 2015/Bartın. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ünal, D., Soyuer, F. & Elmalı, F. (2012). Geriatri Merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(3), 115-120.
- Wilkinson, T. J., Gower, S. & Sainsbury, R. (2002). The earlier, the better: the effect of early community contact on the attitudes of medical students to older people. *Medical Education*, 36(6), 540-542.
- Yetiş, G. & Gürbüz, P. (2018). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılık kavramı ve yaşlılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(1), 26-33.
- Yılmaz, E. & Özkan, S. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 35-53.